

TILLATELSE TIL VIRKSOMHET ETTER FORURENSNINGSLOVEN

for

FORSVARSBYGG

på Rødsmoen øvingsområde, Rena leir og Regionfelt Østlandet

Tillatelsen er gitt i medhold av lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr 6, § 11, jf §§ 16 og endret i medhold av §18, og forskrift om gjenvinning og behandling av avfall § 11-6. Tillatelsen er gitt på grunnlag av opplysninger gitt i søknad av 20.12.2002, 2. juni 2010 og 23. februar 2011, tilleggsopplysninger i brev av 17. mars 2011 samt opplysninger fremkommet under behandlingen av søknaden. Vilkårene fremgår på side 2 til og med side 21. Tillatelse ble gitt først gang 18. mars 2004, og er tidligere endret ved vedtak 13. januar og 10. desember 2009

Bedriften må på forhånd avklare skriftlig med Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) endringer den ønsker å foreta i forhold til opplysninger som ble gitt i søknaden eller under saksbehandlingen og som kan ha miljømessig betydning.

Tillatelsen gjelder fra d.d.

Dersom hele eller vesentlige deler av tillatelsen ikke er tatt i bruk innen 4 år etter at tillatelsen er trådt ikraft, skal Forsvarsbygg sende Klif en redegjørelse for virksomhetens omfang slik at Klif kan vurdere eventuelle endringer i tillatelsen.

Bedriftsdata:

Bedrift	Forsvarsbygg
Beliggenhet/gateadresse	Åmot kommune
Postadresse	Postboks 405 Sentrum, 0103 OSLO
Kommune og fylke	Åmot kommune, Hedmark fylke
Org. nummer (bedrift)	975 950 662
Gårds- og bruksnummer	
NACE-kode og bransje	84.220 Forsvar
NOSE-kode(r)	
Kategori for virksomheten ¹	

Klima- og forurensningsdirektoratets referanser:

Tillatelsesnummer	Anleggsnummer	Risikoklasse ²
2004.117.T	0429.0002.02	2

¹ Jf Forurensningsforskriftens kapittel 36 Behandling av tillatelser etter forurensningsloven.

² Jf Forurensningsforskriftens kapittel 39 Gebyr til statskassen for arbeid med tillatelser og kontroll etter forurensningsloven.

Tillatelse gitt: 18.03.2004	Endringsnummer: 4	Endret: 28.06.2011
 Harald Sørby seksjonssjef		 Roar Gammelsæter seniorrådgiver

1. Produksjonsforhold/utslippsforhold

1.1. Rammer for virksomheten

Tillatelsen omfatter militære aktiviteter/øvelser i Regionfelt Østlandet (RØ), Rødsmoen øvingsområde, standplasser for langdistanseskyting utenfor RØ, Løpssjøen og Rena elv. M.h.t. geografiske avgrensninger av områdene vises til kommuneplan og reguleringsplaner for Åmot kommune.

Tillatelsen gjelder også eget permanent deponi i Rena leir for farlig avfall (kulefangermasser) (pkt. 7.2.). Tillatelsen gjelder en total fyllingsmengde på opp til 1000 m³ forurenset masse fra skytevoll med fragmenter av kuler.

Det er Forsvarsbyggs ansvar at vilkårene til enhver tid overholdes, uansett hvem som benytter området.

1.2. Virksomhetsfrie perioder.

Fra 23. juni til 1. november skal det i RØ være til sammen 3 måneders virksomhetsfrie perioder. De virksomhetsfrie perioder kommende år skal legges frem for samarbeidsutvalget innen 31.12 hvert år for gjennomgang og diskusjon.

Det skal være virksomhetsfritt i RØ i perioden:
Siste uke i juni, hele juli og de to første ukene i august.

Det tillates ikke virksomhet i Rena leir, Rødsmoen øvingsområde og RØ på følgende angitte søn-og helligdager:

1. påske, fra og med lørdag før palmesøndag t.o.m. 2. påskedag.
2. 1. mai
3. 17. mai
4. Kristi himmelfartsdag
5. pinsehelig, f.o.m. pinseften (lørdag) t.o.m. 2. pinsedag.
6. jul, f.o.m. 24 desember t.o.m. 2. januar.
7. de fleste øvrige helger i året (inntil 10 helger kan bli belagt med øvelser i RØ)

Det er satt egne krav til direkte kontrollbare støynivå i virksomhetsfrie perioder (jfr. pkt 6.2). Det vises ellers til definisjoner i vedlegg 3.

1.3. Nattaktiviteter.

Følgende aktiviteter skal ikke foregå om natten (23-07):

1. Skyting på leirskytebanen
2. Spregningstjeneste på Rødsmoen
3. Innskyting stridskanonvogn.
4. Langdistanseskyting artilleri.
5. Tyngre sprengninger RØ.

Evt. flyging med jagerfly, småfly og transportfly om natten skal varsles på forhånd.

2. Generelle vilkår.

2.1. Utslippsbegrensninger

De utslippskomponenter fra bedriften som er antatt å ha størst miljømessig betydning, er uttrykkelig regulert gjennom spesifikke vilkår i denne tillatelsens pkt. 3 flg. Utslipp som ikke er uttrykkelig regulert på denne måten, er omfattet av tillatelsen så langt opplysninger om slike utslipp ble fremlagt i forbindelse med saksbehandlingen eller må anses å ha vært kjent på annen måte da vedtaket ble truffet. Dette gjelder likevel ikke utslipp av prioriterte stoffer oppført i vedlegg 1. Utslipp av slike komponenter er bare omfattet av tillatelsen dersom dette framgår uttrykkelig av vilkårene eller de er så små at de må anses å være uten miljømessig betydning.

2.2. Plikt til å overholde grenseverdier

Bedriften plikter, så langt som mulig, å hindre at det oppstår unormale driftsforhold som forårsaker at fastsatte utslippsgrenser overskrides, og å redusere eller innstille driften under slike forhold hvis det ellers ville oppstå vesentlige overskridelser av de normale utslipp.

Bedriften skal snarest varsle Klif om unormale forhold som har eller kan få forurensningsmessig betydning.

2.3. Plikt til å redusere forurensning så langt som mulig

All forurensning fra virksomheten, herunder utslipp til vann, er isolert sett uønsket. Selv om utslippene holdes innenfor fastsatte grenser, plikter bedriften å redusere sine utslipp, så langt dette er mulig uten urimelige kostnader. Plikten omfatter også utslipp av komponenter det ikke uttrykkelig er satt grenser for gjennom vilkår.

2.4. Plikt til forebyggende vedlikehold

For å holde de ordinære utslipp på et lavest mulig nivå og for å unngå utilsiktede utslipp skal bedriften sørge for forebyggende vedlikehold av utstyr som kan ha utslippsmessig betydning. System/rutiner for vedlikehold av slikt utstyr skal være dokumentert. (Jfr Internkontrollforskriften § 5 punkt 7³)

2.5 Tiltak ved økt forurensningsfare

Dersom det oppstår fare for økt forurensning, plikter bedriften å iverksette de tiltak som er nødvendige for å eliminere eller redusere den økte forurensningsfaren.

Bedriften skal så snart som mulig informere Klif om unormale forhold som har eller kan få forurensningsmessig betydning. Akutt forurensning skal varsles iht. pkt 8.4.

2.6. Internkontroll

Bedriften plikter å etablere internkontroll for sin virksomhet i henhold til gjeldende forskrift om dette⁴. Internkontrollen skal blant annet sikre og dokumentere at bedriften overholder krav i denne tillatelsen, forurensningsloven, produktkontrollloven og relevante forskrifter til disse lovene. Bedriften plikter å holde internkontrollen oppdatert.

Bedriften plikter til enhver tid å ha oversikt over alle forhold som kan medføre forurensning og kunne redegjøre for risikoforhold.

³ Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter – forskrift av 06.12.1996 nr. 1127 (Internkontrollforskriften)

⁴ Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter – forskrift av 06.12.1996 nr. 1127 (Internkontrollforskriften)

2.7. Oversikt og risikoforhold.

Bedriften plikter til enhver tid å ha oversikt over alle aktiviteter som kan medføre fare for forurensning og kunne redegjøre for risikoforhold.

2.8. Økonomisk sikkerhet

Etter avfallsforskriftens kapittel 9 om deponering av avfall skal alle deponier ha en tilfredsstillende finansiell sikkerhet for å sikre oppfyllelse av kravene til etterdrift av deponiet i denne tillatelsen

Det gjøres unntak fra kravet om finansiell sikkerhet med hjemmel i avfallsforskriften § 17-4 ettersom Forsvarsbygg er en statlig etat underlagt Forsvarsdepartementet.

Dersom virksomheten omdannes slik at statens ansvar for virksomhetens forpliktelser begrenses må virksomheten dokumentere at det er etablert en tilfredsstillende finansiell sikkerhet for eventuelle gjenstående etterdriftskostnader i form av en ubetinget påkravsgaranti, kontopant eller annen tilsvarende sikkerhet.

3. Utslipp til vann og grunn.

Generelt.

- Det skal gjennomføres avbøtende tiltak som gjør at utslipp til vann og grunn minimaliseres ved løsninger som permanente renseløsninger og lignende.
- En egen beredskapsplan skal etableres. Planen skal være basert på en risikovurdering av utslippsrelaterte aktiviteter, jfr. vilkår 8.1.
- Det skal anvendes mest mulig miljøvennlig ammunisjon og eksplosiver.
- Under øvelser skal det innarbeides prosedyrer som minimaliserer forurensende miljøpåvirkning.
- Målområder og nedslagsfelt skal plasseres og sikres slik at faren for forurensninger av omgivelsene minimaliseres.
- For å hindre spredning av forurensning fra målområdene skal ev. vannsig fra disse områdene om nødvendig ledes gjennom rense- og overvåkingsystemer.

Spesielle vilkår.

3.1. Resipienttilstand i hovedresipienter.

For hovedvassdragene som mottar utslipp fra virksomheten, Søndre Osa, Slemma, Renaelva og Glomma, pålegges Forsvarsbygg at referansetilstanden eller nåtilstanden skal opprettholdes.

Forsvarsbygg skal opprette et måle- og overvåkingsprogram som kontrollerer at dette kravet overholdes. Det skal i størst mulig grad benyttes målestasjoner som har vært benyttet under tidligere overvåking, slik at tidligere data og kilder kan utnyttes i sammenlignende øyemed.

(Se ellers pkt. 9.). Dokumentasjon av nåtilstand for aktuelle sentrale parametre skal foreligge i god tid før RØ tas i bruk.

Forsvarsbygg skal også utarbeide et program for å overvåke tilstanden i Osensjøen.

Forsvarsbygg skal utarbeide kriterier for hva som forstås med referansetilstanden i hovedresipientene; Søndre Osa, Slemma, Renaelva og Glomma.

Utredningen skal sendes Klif innen 30.10.2004.

3.2. Utslipp fra skytebaner for lettkalibrede våpen.

Ved leirskyttebanene i Rødsmoen øvingsområde og eventuelle tilsvarende skytebaner skal det være fullstendig oppsamling av prosjektiler. Det skal det etableres kontrollert avløp fra massene, og det skal tas kontrollprøver av avløpsvannet.

pH verdien i avløpsvannet skal ligge mellom 6,0-9,5.

Det skal ikke foretas noen form for fortynning før prøvetaking/måling.

Ut fra resultatene skal det vurderes å sette i verk tiltak som for eksempel kalking for å redusere utslippet av tungmetaller.

Bedriften skal utarbeide et måleprogram for kontrollmåling av utslipp til vann. Formålet med målingene er å dokumentere at gitte krav overholdes (jfr. pkt. 10.2).

I de vassdrag som avvanner målområdene i RØ og Rødsmoen øvingsområde skal det foretas en tilstandskontroll. Målepunkter skal velges slik at målingene gir et best mulig riktig bilde av utslippet fra de enkelte målområder, og slik at det fremkommer et best mulig sammenligningsgrunnlag fra år til år for de enkelte målepunkt. Det tillates ikke at konsentrasjonene for metaller overskrider følgende grenseverdier for vannkvalitet:

Element	Grenseverdi for vannkvalitet (µg/l)
Sink, Zn	50
Kadmium, Cd	0,2
Kobber, Cu	3,0
Bly, Pb	2,5
Nikkel, Ni	5
Krom, Cr	10
Arsen, As	20
Aluminium, Al	50

3.3. Tiltak i skytefelt.

Det skal utvikles et program for oppsamling av prosjektiler og prosjektilrester. Oppsamlet mengde skal registreres med angivelse av hvordan innsamlede mengder fordeler seg i skytefeltet. Det skal foretas en sammenligning mellom utskutte mengder og innsamlede mengder.

Beregningene skal dokumenteres og journalføres.

Resipientkontroll skal etableres slik at man har en totaloversikt (estimat) over mengde og type utslipp som bedriften slipper ut hvert år.

Det skal kalkes rundt standplasser hvor det er fare for dannelse av mikroforurensninger (de viktigste: polysykliske aromatiske hydrokarboner eller PAH og klorerte hydrokarboner eller AOX).

3.4. Bruk av hvitt fosfor.

Forvarsbygg tillates å benytte lokalitetene på Store Haraåsen og Gråfjellet S. (jf spesifikasjoner i anbefalinger fra NIVA/FFI som nedslagsfelt/målområde for artilleri/bombekastergranater som inneholder hvitt fosfor).

Det skal i tillegg stilles i reserve et opparbeidet nedslagsfelt for hvitt fosfor som ikke skal benyttes til andre aktiviteter.

De anbefalinger som er gitt av FFI (i rapport av 07.10.2003) m.h.t. flytting av målpunkter, drenering, tiltak mot kraterdannelse m.m. skal følges i størst mulig utstrekning.

Nedslagsfelt/målområder ved bruk av hvitt fosfor skal være mest mulig tørre uten myrområder, vannansamlinger og lignende og uten snø ved skyting.

Det skal føres dokumentert kontroll med nedslagsfeltet etter hver skyting, og nærmeste resipienter skal kontrollmåles m.h.t. hvitt fosfor. Ammunisjonsforbruket i målområdet skal overvåkes, og det skal gjennomføres prosedyrer med logging av antall bom og antall treff med sikte på å registrere feilskyting (treff utenfor angitt målområde) og lokalisere nedslagsområdet med sikte på å vurdere tiltak.

Meteorologiske forhold, forhåndsvarsling og statistikk, skal brukes aktivt når det planlegges bruk av hvitt fosfor i øvelsessammenheng, for eksempel fare for snønedfall, annen nedbør m.m.

Det tillates et maksimalt forbruk på 3.5 tonn hvitt fosfor per år.

3.5. Utslippsmengder.

Det skal føres en samlet statistikk over totalforbruk av tungmetaller og hvitt fosfor. (se pkt. 10.4).

3.6. Ammunisjonstype.

I RØ tillates ikke anvendelse av blyholdig håndvåpenammunisjon (kaliber mindre enn 12,7 mm) fra feltet tas i bruk.

På Rødsmoen øvingsområde og i Rena leir tillates ikke bruk av blyholdig håndvåpenammunisjon etter 1.mars 2014.

3.7. Fragmentering av prosjektiler.

Det skal iverksettes tiltak for å hindre fragmentering av prosjektiler. Effekten av dette skal rapporteres til Klif med gjennomgang av metodikk og resultater 1 gang pr. år. (Se pkt. 10.4).

3.8. Øvelser i Renaelva.

Øvelser i elven skal søkes lagt utenfor gytetiden til ørret.

3.9. Sanitæravløpsvann

Bedriften plikter å følge de krav fylkesmannen stiller for utslipp av sanitæravløpsvann. Denne tillatelsen griper ikke inn i kommunens rett til å stille krav ved eventuell tilknytning til kommunalt nett.

3.10. Oljeholdig avløpsvann fra verksteder o.l.

Eventuelt oljeholdig avløpsvann skal renses tilfredsstillende, jf internkontrollforskriften § 5 punkt 6 og forskrift om utslipp av oljeholdig avløpsvann og om bruk og merking av vaske- og avfettingsmidler av 1. november 1983.

3.11. Mudring

Dersom det på grunn av sedimentering i forbindelse med virksomhetens utslipp skulle vise seg å være nødvendig med mudring, må denne bekostes av Forsvarsbygg. Egen søknad om tillatelse til mudring skal sendes fylkesmannen, jf forskrift om regulering av mudring og dumping i sjø og vassdrag av 4. desember 1997.

4. Utslipp til luft.

4.1. Forbruk av brensel

Tillatelse for utslipp fra eget fyringsanlegg på 10 MW av 31.03.2000 regulerer dette utslippet.

For bruk av fyringsolje gjelder forskrift om svovelinhold i ulike oljeprodukter av 20. juni 1995.

5. Kjemikalier og råstoffer.

Med kjemikalier menes her kjemiske stoffer og stoffblandinger som brukes i virksomheten, både som råstoff i prosess og som hjelpekjemikalier, for eksempel begroingshindrende midler, vaskemidler, hydraulikkvæsker, brannbekjempningsmidler.

For kjemikalier som benyttes på en slik måte at det kan medføre fare for forurensning, skal bedriften dokumentere at den har foretatt en vurdering av kjemikaliens helse- og miljøegenskaper på bakgrunn av testing eller annen relevant dokumentasjon, jf. også punkt 2.6 om internkontroll.

Virksomheten plikter å etablere et system i sin internkontroll, jf punkt 2.6 i tillatelsen, for løpende vurdering av fare for skadelige effekter på helse og miljø forårsaket av de innsatsstoffer (kjemikalier og råstoffer) som benyttes.

For kjemikalier og råstoffer som ved sine egenskaper og sin anvendelse i virksomheten kan medføre helseskade og/eller miljøulempe, skal det vurderes om det finnes alternativer som medfører mindre risiko for slike virkninger. Bedriften skal i så fall velge disse alternativene, så langt dette kan skje uten urimelig kostnad eller ulempe.

Stoffer alene, i stoffblandinger og/eller i produkter, skal ikke framstilles, bringes i omsetning, eller brukes uten at de er i overensstemmelse med kravene i REACH-regelverket.⁵

⁵ Forskrift om registrering, vurdering, godkjenning og begrensning av kjemikalier (REACH) av 30. mai 2008.

6. Støy og vibrasjoner.

6.1 Hovedkrav.

Type aktivitet	Grensesetting	Grense	Forutsetning
Tunge våpen og spregninger	Maks.nivå	$L_{CE} = 100$ dB	Under 100 smell pr. år over 90 dB _{CE}
”	”	$L_{CE} = 95$ dB	Over 100 smell pr. år over 90 dB _{CE}
”	Ekvivalentnivå, Årsmidlet	$L_{CDEN} = 55$ dB	Vekting: natt= 10 dB Kveld: 5 dB
Lette våpen Rena leir	Maks.nivå	Dag og kveld: 55 dBAI	Dag: (07.00-19.00) Kveld: (19.00-23.00) Natt: ingen aktivitet
Sumstøy*	Maks.nivå	$L_{smax} = 60$ dBA Natt	Eksklusiv tunge våpen. Ingen aktivitet på leirskyttebanene på Rødsmoen. (Øvelser uten fly og helikopter.)
”	”	$L_{smax} = 70$ dBA Natt	Øvelser der fly og helikopter inngår. Eksklusiv tunge våpen.
”	”	$L_{smax} = 85$ dBA	Utenfor enkelthus: maks. 15 netter i året. Eksklusiv tunge våpen
Sumstøy*	Ekvivalent	$L_{DEN} = 55$ dB	Eksklusiv tunge våpen. Korreksjoner i henhold til ISO 1996-1: 2003.

* Ved beregning av sumstøy skal det legges inn en 5 dB korreksjon for Leopard 1.

Kravene gjelder utendørs både for bolighus og fritidshus/hytter.

6.2. Krav til støynivå i virksomhetsfrie perioder.

Følgende grenser for direkte kontrollerbare ekvivalentnivå målt i dB(A) skal overholdes for boliger og fritidshus:

Dag (kl. 07.00-19.00)	Kveld (kl. 19.00-23.00)	Natt (kl. 23.00-07.00)
50	45	45

Høyeste nivå ($L_{A, maks, fast}$) skal ikke overstige grensen for ekvivalentnivå med mer enn 10 dB(A).

Midlingstid: Høyeste ekvivalentnivå i perioden kontinuerlig målt over 30 minutter.

Nødvendige detonasjoner og helikopterflyging i følge med blindgjengerrydding er untatt fra maksimalgrensen. Denne virksomheten er bare tillatt mandag-fredag kl. 07.00-19.00. Se ellers definisjon på virksomhetsfrie perioder i vedlegg 4.

6.3. Meteorologiske forhold.

Det skal føres lokal værstatistikk med fordeling av vindstyrker, vindretninger, temperaturvariasjoner med høyde over bakken m.m. Værstatistikken skal brukes aktivt når det gjelder å minimalisere støyulepene i forbindelse med militære aktiviteter.

Sprengninger og bruk av tunge våpen skal, så langt det lar seg gjøre, ikke forekomme når det inntreffer temperaturinversjon (temperaturen øker med høyden over bakken). Ved langvarig inversjon skal lokalsamfunnet holdes orientert om dette.

6.4. Varsling.

Det skal utarbeides varslingsrutiner overfor naboene som sikrer varsling av de mest støybelastende aktiviteter. Det skal varsles om de mest støyende aktiviteter (enkeltsmell eller vedvarende høye støynivåer) på dagtid, all helge-, kvelds og nattaktivitet forbundet med støy samt spesielt intensive skytetider (for eksempel repetisjonsøvelser). Varslingsrutinene skal omtale hvor lang tid i forveien det skal varsles og på hvilken måte varslingen skal foregå.

Øvelser med jagerfly, helikopter og/eller Hercules transportfly skal varsles på forhånd.

Langdistanseskyting skal varsles på forhånd.

Øving med mineryddesystem skal varsles på forhånd.

Rutinene skal evalueres i samarbeid med Åmot kommune og aktuelle naboforeninger m.m. (samarbeidsutvalget) en gang i året.

6.5. Forhold til dyrehold.

Når det gjelder flyaktivitet skal det tas hensyn til reinsdyrdrift og pelsdyroppdrettsanlegg. Det skal kartlegges når og hvor flyaktiviteter skal unngås i løpet av året.

6.6. Vibrasjoner.

Ved eksisterende boliger og fritidshus/hytter skal kravene i NS 8176 overholdes.

6.7. Innløsning

For innløsning viser Klif til regelen i forurensningsloven § 17.

7. Avfall.

7.1. Generelle betingelser.

Bedriften skal i størst mulig grad forebygge og begrense dannelsen av avfall som følge av virksomheten, herunder også endelig disponering av virksomhetens avfall. Særlig skal innholdet av skadelige stoffer i avfallet søkes begrenset mest mulig. Avfall som oppstår ved produksjonen i bedriften, skal søkes tilbakeført til produksjonen, eventuelt andres produksjon, eller - for brennbart avfall - utnyttes til energiproduksjon internt/eksternt.

Bedriften har ikke anledning til å brenne avfall med mindre særskilt tillatelse fra Klif er gitt. Brenning av målmateriell som kan inneholde blindgjengere er tillatt. Brenning skal foregå på en miljømessig forsvarlig måte, og avrenning til resipient skal ikke finne sted.

Bedriften skal utarbeide en avfallsplan hvor foranstående krav legges til grunn.

Forbruksavfall og produksjonsavfall skal leveres til gjenvinning når det finnes tilgjengelige mottaks- og gjenvinningsmuligheter for sortert avfall. Forøvrig skal slikt avfall leveres til kommunal avfallsbehandling eller til annet avfallsbehandlingsanlegg med tillatelse fra Klif

eller fylkesmannen. Denne tillatelsen griper ikke inn i kommunens rett til å stille spesielle krav til avfallets sammensetning.

Farlig avfall skal håndteres i samsvar med kapittel 11 i Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall av 01.06.2004 (avfallsforskriften).

Avfallsbesitter må, på vanlig måte, avklare om forurensete masser m.m. er farlig avfall etter forskriften.

Farlig avfall som lagres i påvente av levering/henting, skal være merket slik at avfallet kan identifiseres, og skal sikres slik at lagringen ikke medfører avrenning til grunnen, overflatevann eller avløpsnett. Lageret skal også være sikret mot avdampning av forurensete stoffer til luft. Lageret skal dessuten være sikret mot adgang for uvedkommende.

7.2. Krav til eget deponi

7.2.1. Kategori

Deponiet i Rena leir er klassifisert i kategori 1 i henhold til avfallsforskriften⁴ kapittel 9 og tillates benyttet for deponering av farlig avfall i form av kulefangermasser fra bedriftens egen virksomhet på stedet.

7.2.2. Krav som gjelder for driftsfasen

Følgende typer og mengder avfall tillates deponert:

Kulefangermasser opp til 1000 m³ med følgende sammensetning	Tonn
Bly	21
Kobber	12
Antimon	2,5
Sink	2,1

Bedriften har tillatelse til å deponere opp til 1000 m³ totalt med kulefangermasser.

Tillatelsen omfatter kulefangermasser fra leirskyttebanen i Rena leir.

Massene kan legges i deponiet selv om utlekkingspotensialet er inntil tre ganger høyere enn grenseverdi for antimon i avfallsforskriftens kap. 9, vedlegg II (2.4.1).

Avfallsprodusenten skal sørge for at det er gjennomført basiskarakterisering (jamfør avfallsforskriftens Kap. 9, vedlegg II) av avfallet som tillates deponert.

Det skal gjennomføres kontroll av avfall, inkludert veiing av avfallet, som deponeres. Kontrollen skal avdekke om innholdet i avfallet er i strid med tillatelsen.

Deponiet skal bygges opp med reaktive barrierer og toppdekke i henhold til beskrivelse i søknad av 2. juni 2010. Ytterligere tiltak skal gjennomføres om utslippskontrollen skulle vise det forekommer utlekking fra deponiet.

Typer og mengder deponert avfall, samt relevante overvåkingsdata, skal rapporteres til direktoratet i forbindelse med den årlige egenrapporteringen med frist 1. mars.

Deponiet skal avsluttes i samsvar med innsendt avslutnings- og etterdriftsplan (se deponiforskriftens vedlegg 3). Frist for oversendelse av slik plan er 1. juli 2011.

Den driftsansvarlige har plikt til å sørge for vedlikehold, overvåking og kontroll av deponiet, samt drift av forurensningsreducerende installasjoner etter at deponiet er avsluttet, så lenge forurensningsmyndigheten mener det er nødvendig for å hindre forurensning fra deponiet.

7.2.3. Etterdrift

Bedriften skal ha etablert en tilfredsstillende finansiell garanti eller annen tilsvarende sikkerhet for deponiet for å sikre at forpliktelsene knyttet til etterdrift som følger av denne tillatelsen, herunder kravene til nødvendige tiltak i etterdriftsfasen, kan oppfylles. (Se pkt. 2.8)

8. Forebyggende og beredskapsmessige tiltak mot akutt forurensning

8.1. Miljørisikovurdering

Bedriften skal gjennomføre en miljørisikovurdering av sin virksomhet. Potensielle kilder til forurensning, inkl. akutt forurensning, av vann, grunn og luft skal kartlegges.

Miljørisikovurderingen skal omfatte alle aktiviteter på bedriftens område, som kan medføre forurensning, inkl. støy, med fare for helse- og/eller miljøskader, så vel inne på bedriftens områder som utenfor.

Miljørisikovurderingen skal inngå i bedriftens dokumenterte internkontroll, jf. punkt 2.6.

8.2. Forebyggende tiltak

På basis av miljørisikovurderingen skal bedriften iverksette risikoreducerende tiltak. Både sannsynlighetsreducerende og konsekvensreducerende tiltak skal vurderes.

8.3. Beredskap.

Bedriften skal, på bakgrunn av miljørisikoanalysen og de iverksatte risikoreducerende tiltakene, om nødvendig, etablere og vedlikeholde en beredskap mot akutt forurensning. Beredskapen skal være tilpasset den miljørisikoen som virksomheten til enhver tid representerer. Beredskapen mot akutt forurensning skal øves minimum en gang pr. år.

8.4. Varsling av akutt forurensning

Akutt forurensning eller fare for akutt forurensning skal varsles i henhold til gjeldende forskrift⁶. Bedriften skal også så snart som mulig underrette Klif i slike tilfeller.

9. Utslippskontroll, resipientovervåking og rapportering til Klima- og forurensningsdirektoratet

9.1. Utslippskontroll/måleprogram

---

⁶ Forskrift om varsling av akutt forurensning eller fare for akutt forurensning av 09.07.1992, nr. 1269

Bedriften skal gjennomføre overvåkings- og måleprogram for utslipp til luft og vann, resipienttilstand og støy i omgivelsene. Formålet med målinger er å sikre og å dokumentere at gitte krav overholdes.

Målinger skal utføres slik at de blir representative for virksomhetens faktiske utslipp og skal som et minimum omfatte:

- komponenter som er uttrykkelig regulert gjennom grenseverdier i tillatelsen eller forskrifter
- andre komponenter som er omfattet av rapporteringsplikten i henhold til Klima- og forurensningsdirektoratets veileder til bedriftenes egenkontrollrapportering. Veilederen er lagt ut på www.klif.no.

Bedriften skal ha et måleprogram som inngår i bedriftens dokumenterte internkontroll.

Når bedriften utarbeider måleprogrammet, skal den:

- velge prøvetakingsfrekvenser som gir representative prøver
- vurdere usikkerhetsbidragene ved de forskjellige trinn i målingene (volumstrømsmåling - prøvetaking – analyse – beregning) og velge løsninger som reduserer den totale usikkerheten til et akseptabelt nivå

Måleprogrammet skal beskrive de forskjellige trinnene i målingene og begrunne valgte metoder. Valgt frekvens for tredjepartskontroll og for deltakelse i ringtester skal også fremgå av måleprogrammet. Det skal gå fram av måleprogrammet hvilke usikkerhetsbidrag de ulike trinnene gir.

9.2. Kvalitetssikring

Bedriften er ansvarlig for at metoder og utførelser er forsvarlig kvalitetssikret bl.a. ved å:

- utføre målingene etter Norsk standard. Dersom det ikke finnes, kan internasjonal standard benyttes. Klif kan videre godta at annen metode benyttes dersom særlige hensyn tilsier det.
- bruke akkrediterte laboratorier / tjenester når prøvetaking og analyse utføres av eksterne. Tjenesteyter skal være akkreditert for den aktuelle tjenesten.
- delta i ringtester for de parametrene som er regulert gjennom grenseverdier når bedriften selv analyserer
- jevnlig verifisere egne målinger med tredjepartskontroll for de parametrene som er regulert gjennom grenseverdier

9.3. Rapportering til Klima- og forurensningsdirektoratet

Sammen med årsrapport skal Forsvarsbygg sende inn virksomhets/aktivitetsrapport for kommende år. Virksomhetsrapporten skal også sendes Åmot kommune og Fylkesmannen i Hedmark.

Bedriften skal årlig rapportere sine totale utslipp til luft og vann, støy i omgivelsene og avfallsmengder. Status for miljøtilstand i vandige resipienter i og utenfor konsesjonsobjektene skal også rapporteres, sammen med forbruk av innsatsprodukter som hvitt fosfor og alle typer ammunisjon. Eventuelle avvik fra gjeldende krav og hvordan avvik er fulgt opp, skal også rapporteres. Rapporteringen skal skje innen 01.03 påfølgende år via www.altinn.no. Rapportering skal skje i henhold til Klifs veileder til bedriftenes egenrapportering, se www.klif.no.

En oppsummering av hva årsrapporten bl.a. skal inneholde er følgende:

- Måling av kontrollerte utslipp til vann (for eksempel fra skytebaner, utslipp fra oljeavskillere i verksteder m.m.). (Se pkt.3.).
- Miljøstatus i hovedresipienter. Sammenligning med referansetilstand (jfr. pkt. 3.1).
- Miljøstatus i mindre vassdrag i feltene (jfr. pkt. 3.2).
- Antatt totalmengde deponert farlig avfall: tungmetaller og hvitt fosfor (jfr. pkt. 3.5).
- Oppsamlet mengde farlig avfall med angivelse av oppsamlingsområde (jfr. pkt. 3.3).
- Forbruk av forskjellige typer ammunisjon på forskjellige lokaliteter i feltene. (jfr. pkt.3.3).
- Virksomhets/aktivitetsplan for året som kommer.
- Støymålinger/støyberegninger. Det faglige resonnementet og underlagsmaterialet for Forsvarsbyggs konklusjoner.
- En vurdering av hvorvidt støyovervåkingsnettet har vært representativt i forhold til det øvelses- og aktivitetsnivå som har vært i- og i tilknytning til øvelsesområdene samt en vurdering av hvordan Forsvarsbygg vil sikre et representativt overvåkingsnett i forhold til påfølgende års øvelses- og aktivitetsnivå.
- Avvik og overskridelser med beskrivelse av oppfølging.
- Kontaktmøter og varslinger av naboer i løpet av året.
- Oversikt over innkomne klager på virksomheten.
- Oversikt over øvelser i forbindelse med beredskap mot forurensende utslipp (hva det ble øvet på, resultater m.m.) (jfr. pkt. 8.3).

Bedriften skal sørge for overvåking av effekter av utslippene til luft, vann og støy i henhold til et overvåkingsprogram.

Eventuelle endringer av overvåkingsprogrammet skal forelegges Klif for kommentarer.

Data som fremskaffes ved overvåking i vann, inklusiv sediment og biota, skal registreres i databasen Vannmiljø. Data leveres på Vannmiljøs importformat, som finnes på <http://vannmiljokoder.klif.no>. Her finnes også oversikt over hvilken informasjon som skal registreres i henhold til Vannmiljøs kodeverk.

10. Utskifting av utstyr

Dersom bedriften skal foreta en vesentlig utskifting av utstyr som gjør det teknisk mulig å motvirke forurensninger på en vesentlig bedre måte enn da tillatelsen ble gitt, skal den ansvarlige på forhånd gi Klif melding om dette, jf § 19 i forurensningsloven.

11. Eierskifte

Hvis virksomheten endrer eierforhold, skal melding sendes Klif senest 1 måned etter eierskiftet.

12. Nedleggelse

Hvis et anlegg blir nedlagt, eller en virksomhet stanser for en lengre periode, skal eier eller bruker gjøre det som til enhver tid er nødvendig for å motvirke fare for forurensning. Hvis

anlegget eller virksomheten kan medføre forurensning etter nedleggelsen eller driftsstansen, skal det i rimelig tid på forhånd gis melding til Klif.

Klif kan fastsette nærmere hvilke tiltak som er nødvendig for å motvirke forurensning. Klif kan pålegge eieren eller brukeren å stille garanti for dekning av framtidige utgifter og mulig erstatningsansvar.

Ved nedleggelse eller stans skal bedriften sørge for at råvarer, hjelpestoff, halvfabrikat eller ferdig vare, produksjonsutstyr og avfall tas hånd om på forsvarlig måte, herunder at farlig avfall håndteres i henhold til gjeldende forskrift⁷. De tiltak som treffes i denne forbindelse, skal rapporteres til Klif innen 3 måneder etter nedleggelse eller stans. Rapporten skal også inneholde dokumentasjon av disponeringen av kjemikalierester og ubrukte kjemikalier og navn på eventuell(e) kjøper(e).

Ved nedleggelse av en virksomhet skal den ansvarlige sørge for at driftsstedet settes i miljømessig tilfredsstillende stand igjen. Dersom virksomheten ønskes startet på nytt, skal det gis melding til Klif i god tid før start er planlagt.

13. Tilsyn

Bedriften plikter å la representanter for forurensningsmyndigheten eller de som denne bemyndiger, føre tilsyn med anleggene til enhver tid.

---

⁷ Avfallsforskriftens kapittel 11 om farlig avfall